

STEKLO UBIJE ZIMO

»ŽETEV« PO 4 MESECIH

Resnik v Kaštelih pri Splitu velja s svojimi 15 hektari toplih gred za največjo vas pod steklom v Jugoslaviji. Čeprav se je začela proizvodnja v tem obratu kombinata »Jadro« šele 21. oktobra lani, so pred dnevi pospravili že prvi pridelek: 14 vagonov paradižnika, 30 vagonov solate odlične kakovosti, 140.000 vrtnic, 150.000 gerber in več kot 4 milijone nageljnov.

Delo, 13. 2. 1972, 1

Summary

VAGUE NEWSPAPER HEADLINES

The article deals with a range of newspaper headlines which with an unsuitable selection of the given linguistic means (especially vocabulary) make the expected (and urgent) connection with a text rather vague. This connection is not understood from empty headlines, which the reader can establish after having received the message. Hyperbolic headlines are connected with the text but convey the content by stressing elements which as components of the message are of less or no importance. Thus, empty headlines mislead the reader and cause disturbances in the reception of the newspaper message. Hyperbolic headlines are a stylistic category and, by themselves, are not sensational, but lead into sensationalism, which should here be strictly separated from stylistic phenomena in journalism.

Gradivo

JAN BAUDOIN DE COURTENAY – KORESPONDENCA Z JANKOM KOTNIKOM 1915/16

Pred več kot dvema desetletjema mi je pokojni Janko Kotnik (22. 12. 1885–19. 11. 1975) izročil pismo in štiri dopisnice znamenitega poljskega jezikoslovca Jana Baudouina de Courtenaya z namenom, da bi jih kje objavil. Vendar takrat do objave ni prišlo; bile so narejene fotokopije, izvornike pa sem Kotniku vrnil.

V zelo bogati mednarodni BdC-evi korespondenci imajo slovenski naslovniki nedvomno pomembno mesto (Gregor Krek, Stanislav Škrabec, Karel Štrekelj, Vatroslav Oblak, Ivan Trinko, Davorin Trstenjak, Ivan Prijatelj idr.; prim. knjigo ruske zgodovinarke I. V. Čurkine, *Russkie i sloveny*, Nauka, Moskva 1986, str. 89–112); pričujočih pet kratkih BdC-evih dopisov Janku Kotniku gotovo na poseben način dopolnjuje avtorjeve osebne kvalitete, saj so nastali v izrednih okoliščinah prve svetovne vojne, ko se je mladi slovenski slavist in romanist kot avstrijski poročnik znašel v ruskem ujetništvu in se je želel tam dalje slavistično izpopolnjevati. Tudi BdC-ev položaj je bil takrat izreden – januarja 1915 se je namreč vrnil iz ječe, kjer je odslužil dobra dva meseca kazni, ki so mu jo prisodili zaradi brošure *Nacional'nyj i territorial'nyj priznak v avtonomii*; v njej se je zavzemal za jezikovne in narodnostne pravice manjšin v carski Rusiji. Hujše kot zaporna kazen je bilo za BdC-a dejstvo, da mu je bila pri sedemdesetih letih odvzeta profesura petrograjske uni-

verze (mesto so mu vrnilo šele po februarški revoluciji 1917). Zaradi vsega tega je naravnost presenetljivo, s kakšno skrbjo in potrpežljivostjo pomaga slovenskemu vojnemu ujetniku in za to akcijo pridobi še dva ruska jezikoslovca – Šahmatova in Kuljbakina. Najbrž se je Kotnik obrnil na BdC-a kot Štrekljev učenec iz Gradca. (Seveda je bil status in standard takratnega vojnega ujetnika precej drugačen kot npr. med drugo svetovno vojno!)

Ker je o Baudouinu de Courtenayu v mednarodnem jezikoslovju in pri nas veliko znanega in napisanega (prim. monografijo in bibliografijo Joachima Mugdana, *Jan Baudouin de Courtenay (1845–1929) Leben und Werk*. Wilhelm Fink Verlag, München 1984, 238 str.; gl. tudi T. Logar, *J. Baudouin de Courtenay – slovenski dialektolog*, JiS XXXIII, 1987, št. 1–2, str. 1–7), naj na kratko predstavim naslovnika BdC-evih sporočil dr. Janka Kotnika.

Iz publikacije *Biografije in bibliografije univerzitetnih učiteljev in sodelavcev*, Univerza v Ljubljani, 1957, str. 93, 94; 1969, str. 85; 1979, str. 107 lahko povzamemo, da je bil J. K. rojen na Dobrihah pri Ravnah na Koroškem. Gimnazijo je obiskoval v Ljubljani in v Celovcu, kjer je leta 1906 maturiral; slavistiko in romanistiko je študiral na univerzah v Pragi, Parizu, Lausanni in v Gradcu ter je tu leta 1911 promoviral (pri Karlu Štreklju) na podlagi disertacije o dobrškem narečju. V šolskem letu 1912/13 je bil suplent na realki v Gorici, naslednje leto pa profesor na realni gimnaziji v Banjaluki. V začetku prve svetovne vojne je bil mobiliziran v avstrijsko vojsko in že po slabem mesecu (4. 9. 1914) na galicijski fronti ranjen prišel v rusko ujetništvo. Leta 1915 je bil kot vojni ujetnik v starodavnem mestu Ugliču ob zgornji Volgi (Jaroslavaska gubernija), od koder je pisal BdC-u v Petrograd. Spomladi 1916 se je pridružil jugoslovanski diviziji v Odesi in se udeležil pohoda v Dobrudžo. Leta 1918 je stopil v rusko revolucionarno vojsko in bil v Moskvi sourednik lista »Jugoslovenska federacija«. Po vrnitvi v domovino (1919) je bil v Celovcu urednik »Mira« in član jugoslovanske plebiscitne komisije. Od leta 1921 do 1940 je bil profesor na realni gimnaziji v Mariboru; med drugo svetovno vojno je nekaj časa kot honorarni lektor poučeval francoščino na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer je leta 1946 postal redni lektor; od 1948 je bil predavatelj za francoščino, od 1956 pa znanstveni sodelavec (upokojen 1961) na oddelku za romanistiko; tu je predaval francosko književnost še blizu deset let po upokojitvi.

Janko Kotnik je bil eden najplodnejših slovenskih piscev dvojezičnih slovarjev (slovensko-francoskega, -angleškega, -ruskega), nekaterih tudi v več izdajah. V mlajših letih se je pogosto oglašal s krajšimi samostojnimi prispevki in kritikami v raznih slovenskih časopisih.

BdC-eve dopisnice in pismo si časovno sledijo takole: prva dop. 7/20. VIII. 1915; druga dop. 21. VIII./3. IX. 1915; pismo 4/17. IX. 1915; tretja dop. 26. XII. 1915/8. I. 1916; četrta dop. 24. IV./7. V. 1916. Zanimivo je, da je današnji Leningrad ob datumu na prvi dopisnici samo *Spb.* (Sanktpeterburg), na drugi *Spb.* z dodatkom v oklepaju (Petrograd), medtem ko je na naslednjih treh dopisih samo Petrograd; to pač dokazuje, da so se novemu imenu Petrograd šele privajali. Prve štiri enote so bile naslovljene na Kotnika v Uglič (pošto mu je posredoval knjigarar Voronov), zadnja v Odeso. Precej nenavadno se zdi, zakaj je BdC ob naslovu dodal še »predodavatelj Triestskeje gimnazije« (predavatelj tržaške gimnazije), saj Kotnik nikoli ni bil profesor na tržaški gimnaziji, temveč leto dni v bližnji Gorici. Najbrž je BdC izbral Trst (rus. Triest), ker je bil prepričan, da Rusi vedo za to avstrijsko pristanišče, medtem ko bi jim omemba Gorice ne bila posebno otipljiva informacija.

Tu je objavljena fotokopija prve rusko¹ pisane BdC-eve dopisnice, sledi ji v latinico prečrkovano besedilo in slovenski prevod; druge tri dopisnice so samo prečrkovane in prevedene. Jezik pisma je posodobljen in ruski izrazi v njem prečrkovani. V opombah je nekaj pojasnil, ki so potrebna za širši krog bralcev.

Spb. 7/20. VIII 1915

Mnogouvažаемyj kollegal Pis'mo Vaše ot 28 ijulja mnoju polučeno. (NB. dolžen soobščit', čto moj rodnoj jazyk – pol'skij, a ne russkij).² S udovletvorenijem Vašej pros'by dolžen podoždat' do vozvraščeniya v Petrograd akademika i profesora A. A. Šahmatova.³ Togda Vy polučite želaemuju programu, da kromě togo i koe-čto drugoe, ot menja, a možet byt' tože i ot Šahmatova. – Čto kasaetsja gramatiki *drevnecerkovnoslavjanskago jaz.*, ja pisal v Har'kov profesoru S. M. Kul'bakinu,⁴ avtoru takoj gramatiki, prosja ego vyslat' Vam ee. Nadějus', čto on èto ispolnit. Soobščite, požalujsta, polučili li Vy gramatiku Kul'bakina.

Želaju Vam vsego horošego i prežde vsego po vozmožnosti skorëe vernut'sja na rodinu. Predannyj Vam

IBoduèn de Kurtenè

Spb. 7/20. VIII. 1915

Veledenjeni kolegal Vaše pismo z dne 28. julija sem prejel. (NB. Vam moram sporočiti, da je moja materinščina poljščina in ne ruščina). Da bi lahko izpolnil Vašo prošnjo, moram počakati, da se vrne v Petrograd A. A. Šahmatov, akademik in profesor. Potem boste dobili zaželeni program in razen tega še kaj drugega, od mene, mogoče pa tudi od Šahmatova. Glede slovnice *starocerkvenoslovanskega jezika* sem pisal v Harkov profesorju S. M. Kuljbakinu, avtorju slovnice, in ga prosil, da Vam jo pošlje. Upam, da bo to storil. Sporočite mi, prosim, ali ste dobili Kuljbakinovo slovnico.

Želim Vam vse najboljše, predvsem pa, da bi se mogli čimprej vrniti v domovino.

Vaš vdani BdC

Spb. (Petrograd), 21. VIII/3. IX 1915

Mnogouvažаемyj kollegal! Včera ja vidělsja s profesorom i akademikom A. A. Šahmatovym. On oběščal vyslat' Vam trebuemuju Vami »Programu dlja sobiraniya dannyh po velikorusskim govorum«.⁵ Vmestě s tēm Vy polučite něskol'ko moih meloče.

Profesor S. M. Kul'bakin pisal mně, čto poslal Vam svoju cerkv. sl. gramatiku i serbskiju gramatiku

Iskrenne Vam predannyj

IBoduèn de Kurtenè

(JBaudouin de Courtenay)

Adres profesora Kul'bakina:

g. g. Har'kov

Mironosickaja, 78

Stepaņu Mihajloviču Kul'bakinu,

profesoru Universiteta

² Baudouin de Courtenay kot Poljak ni mogel dobiti docenture v Varšavi, saj so bile razmere po drugi poljski vstaji (1863) še ostrejšje; zato je 1868 odšel v Peterburg in tam pri I. I. Sreznjevskem opravil magistrij in doktorat. Ker je prihajal k nam proučevat zahodna narečja (rezijansko, tersko) iz Rusije, so ga tudi pri nas večinoma imeli za Rusa.

³ Aleksěj Aleksandrovič Šahmatov (1864–1920) velja za enega najpomembnejših rusistov sploh; ukvarjal se je predvsem z zgodovino ruskega jezika in je pri tem prvi določneje zarisal meje med ruskimi in cerkvenoslovanskimi prvinami; za Sobolevskim je bil najvidnejši ruski dialektolog, za Buslajevom pa tudi sintaktik. Kot akcentolog je raziskoval tudi čakavski in štokavski naglas. Zelo mlad je postal profesor peterburške univerze in redni član ruske akademije znanosti; tu je dolgo vodil delo za ruski akademijski slovar. Njegove znanstvene vezi so bile nenavadno razvejene, saj si je v svojem življenju dopisoval menda kar s 1835 posamezniki in ustanovami; na njegovih znamenitih domačih večerih so bili večkrat gostje tudi mladi slovenski študenti Rajko Nahtigal, Ivan Prijatelj, Karel Oštr.

⁴ Stepán Mihajlovič Kuljbákin (1873–1941) je bil od 1905 profesor slavistike na harkovski univerzi; leta 1920 je emigriral v našo državo in bil najprej profesor filozofske fakultete v Skopju in od 1924 v Beogradu. V letih 1911–1913 je izdal slovnico: *Drevnecerkovnoslavjanskij jazyk* v treh delih (to je želel dobiti J. Kotnik), še prej (1909) pa skripta *Kratkaja fonetika i morfologija serbskogo jazyka*.

⁵ BdC-u se je zapisala napačna oblika govovorov nam. govoram.

Spb. (Petrograd), 21. VIII./3. IX. 1915

Velecenjeni kolega! Včeraj sem srečal profesorja in akademika A. A. Šahmatova. Obljubil mi je, da Vam pošlje zaželeni Program za zbiranje podatkov o velikoruskih govorih. Skupaj s tem boste dobili tudi nekaj mojih drobnarij.

Profesor Kuljbakin mi je pisal, da Vam je poslal svojo cerkvenoslovansko in srbsko slovnico.

Iskreno Vam vdani BdC

Petrograd, 4/17. IX 1915

Uvsek čestiti pozdravi kolege!

Odgovarjam na Vaše pismo d. t. k. (24. VIII.)

Šahmatova nisem še videl. Ko ga bom srečal, istočasno na Vašo račvelo.

Gotovo Wolf nima gramatike Krynškega. So. daj pa naj tudi ^(nekaj) mgive dobri iz Varšave, ker je popolnoma doberana od štoka. V Varšavi ostala je ena najih hierarhij in doslej nisem do nje nobene vestice. Ako hūiete, bom. poskusil dobiti te Vas gramatike Krynškega v tukajšnji poljoki knjižarni, -seveda ako jo ima in prejnjega časa.

Lepi Vas račvelim na Vaše opombe k "apokrifu".

Seveda, če sploh, "is rejslo" odgovarja bolje ruskanu "soproselo", nego "načeno", in koje imamo v slovenstem "našle" (kon iz); ampak

tukaj, poleg običajne smole, se ni delo bolje
pripravov prahit v ^{prebrani} poudar rusko „naideno“. Sicer
mogoče je, da „isnejilo“ je prevlečeno tukaj
v pramen ruskega „uzoporen“, čipa, bolje na.
taniro, „veseljeno“, „coruseno“.

„Uprepan“ edelo se ni v svazi z rom. s. f. prepan
(je tudi v slovarji Pleševičnik) ne razdi končnice
-i, ampak razdi e v dublu: prepeori. O prepir
moralo bi nenda biti prepiru ali pa prepiri.

Upam, da ste od prof. Kuljbakine dobili
že obljubljeni knjige; ako ne, delite je hitro.
Tudaj nij pobike, da si njevo storoht gova.
Izviht iz Petrograd. Lij bote imeli časa
itise radosti.

Etihad Slovajske Preobrazenskega je izišlo do sedij
(svetih, radiji)
9 izdaja, na cerko II, tudaj uht lo pulovica.

Vsaki svrek (brujen) stane 65 kopejk,
tako da vse vkup iznese ok. 10 rubljev.

Sriens Van ichin, da se tihda diuje
vojška koniče mogoče hitro in da se prvomeht
v hvarins h svojem rednem postu.

Sriens podpis d udanya Van

Handon de Courtenay

Petrograd, 4/17. IX. 1915

Velecenjeni gospod kolegal

Odgovarjam na Vaše pismo z dne 6. IX. (24. VIII.). Šahmatova nisem še videl. Ko ga bom srečal, mu bom sporočil Vašo zahvalo. Gotovo Volf⁶ nima slovnice Krynskega.⁷ Zdad pa tudi iz Varšave ni mogoče dobiti ničesar, ker je popolnoma odrezana od Vzhoda. V Varšavi je ostala ena mojih hčera in doslej od nje nimam nobenega glasu. Če želite, bom za Vas poskušal dobiti slovnico Krynskega v tukajšnji poljski knjigarni – seveda če jo ima od prej.

Lepo se Vam zahvaljujem za Vaše pripombe k »apokrifu«.

Razume se, da »isnješo« bolje ustreza ruskemu »izобрéteno«⁸ kot pa ruskemu »najde-no«,⁹ za kar imamo v slovenščini »našlo« (brez *iz*); vendar se mi je tukaj ob splošnem pomenu zdelo primerneje uporabiti v prevodu rusko »najdeno«. ¹⁰Sicer je mogoče, da je bilo »isnješo« tu rabljeno v pomenu ruskega »izобрéteno«¹¹ ali, natančneje, »sostavleno«, »sočineno«. ¹²

»Upreperi« se mi je povezovalo z imenov. s. ž. *prepera* (je tudi v Pleteršnikovem slovarju), ne zaradi končnice *-i*, ampak zaradi *e*-ja v deblu: *preperi*. Od *prepir* bi najbrž moralo biti *prepiru* ali pa *prepiri*.

Upam, da ste od prof. Kuljbakina že dobili obljubljeni knjige; če ne, jih boste kmalu prejeli. Torej Vam njegove stckls. slov. ni treba naročati iz Petrograda. Saj Vam bo zadoščal en izvod.

Etimol. slovarja Preobraženskega¹³ je doslej izšlo 9 zvezkov, zadnji na črko P, torej več kot polovica. Vsak zvezek (vypusk) stane 65 kopejk, tako da vse skupaj zneso ok. 10 rubljev.

Iz srca Vam želim, da bi se ta nora vojska čimprej končala in da se vrnete v domovino k svojemu rednemu delu.

Prisrčen pozdrav od vdanega Vam
JBaudouina de Courtenaya

Petrograd, 26. XII 1915/8. I 1916

Mnogouvažamij kolega! Očen' Vam blagodaren za poželanija i krasivuju otkrytku. Ne mogu Vam poslat' v obmēn čego nibud' nadobnago, tak kak doma zapasa u menja nēt,

⁶ Knjigarna v Petrogradu.

⁷ Adam Antoni Kryński (1844–1932), poljski jezikoslovec, gimnazijski sošolec BdC-a; bil je profesor za slovansko filologijo na univerzi v Lvovu in v Varšavi. Znan je predvsem kot soavtor t. i. varšavskega slovarja v osmih knjigah (1900–1927); druga dva avtorja sta bila Karłowicz in Niedźwiedzki. Njegovo glavno delo je *Gramatyka języka polskiego*, 1897.

⁸ Oblika rus. glagola *izobrésti*.

⁹ Oblika rus. glagola *najti*.

¹⁰ Tretji pomen glagola *najti*.

¹¹ Gl. opombo 8.

¹² Sestavljeno, narejeno, ustvarjeno.

¹³ Aleksándr Grigórjevič Preobraženskij, ruski etimolog, umrl 1918. Izdal je *Etimologičeskij slovar' russkogo jazyka* v 14 snopičih od A do S (1910–1918); na osnovi gradiva P. so leta 1949 v redakciji S. P. Obnorskkega izdali še zadnji snopič (telo – jaščur) kot del celotnega slovarja.

a vse magaziny v tečenii nškol'kih dnej zakryty. – Ot vsej duši želaju Vam vsego horošego, v pervuju golovu že *togo*, čtoby èta vseevropejskaja merzost' končilas' po vozmožnosti skorèe i čtoby Vy mogli vernut'sja na rodinu i prodolžit' tam plodotvornuju tvorčeskiju rabotu. Poka èta gadost' ne končitsja, nel'zja govorit' o spokojnom umstvennom trudě

Iskreno Vam predannyj
I Boduèn de Kurtenè

Petrograd, 26. XII. 1915/8. I. 1916

Velecenjeni kolega! Zelo sem Vam hvaležen za dobre želje in lepo razglednico. V zameno Vam ne morem poslati nič koristnega, ker nimam doma nobenih zalog, vse trgovine pa so že nekaj dni zaprte. Iz vsega srca Vam želim vse najboljše, predvsem pa to, da bi se ta vseevropski gnus čimprej končal in da bi se lahko vrnili v domovino in tam nadaljevali svoje ustvarjalno delo. Dokler pa se ta gnusoba ne konča, ne moremo govoriti o mirnem umskem delu.

Iskreno Vam vdani BdC

Petrograd, 24. IV/7. V. 1916

Mnogouvažajemyj kollegal!

Ot A. P. Voronina (knjigoprodavca v Ugličë) ja nakonec uznal Vaš novyj adres. Vy vërojatno uže osvëdomljeny o tom, čto ja soglasno Vašemü trebovaniju, otpravil v Uglič Pol'sko-russkij slovar' Dubrovskago, kuplennyj mno¹⁴ dlja Vas (poslednij *imëjušijsja* eščo èkzemplar). Tak kak očevidno Vy im ne vospol'zuetes', to ja poprosil g. Voronina vozvratit' mnë ego po vozmožnosti skorèe. Zdës' on prigoditsja dlja odnoj iz moih slušatel'nic. – Ot Voronina je uznal tože o Vašem original'nom¹⁵ rešenii

Želaju Vam vsego horošego predannyj Vam

Prof. I Boduèn-de Kurtenè
(JBaudouin de Courtenay)

Petrograd, 24. IV./7. V. 1916

Velecenjeni kolegal!

Od A. P. Voronina (knjigarnarja v Ugliču) sem končno izvedel za Vaš novi naslov. Najbrž Vam je že znano, da sem Vam na Vašo željo poslal v Uglič Dubrovskega Poljsko-ruski slovar, ki sem ga kupil za Vas (bil je *zadnji* primerek). Ker ga Vi po vsej verjetnosti ne boste potrebovali, sem prosil g. Voronina, naj mi ga čimprej vrne. Tu bo prišel prav eni mojih slušateljic. Od Voronina sem izvedel tudi za Vašo originalno odločitev.

Želim Vam vse najboljše,
Vaš vdani BdC

Franç Jakopin
Znanstvenoraziskovalni center SAZU
8 v Ljubljani

¹⁴ Okrnjen zapis oblike *mnoju*.

¹⁵ Gre za Kotnikovo odločitev, da se je pridružil jugoslovanski diviziji v Odesi.